

แนวทางการพัฒนาศักยภาพจัดการท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน

ฤทัยภัทร ใหศรีกุล^๑

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้นำเสนอศักยภาพของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ เพื่อศึกษาศักยภาพทางวัฒนธรรมและประเพณีที่มีต่อการพัฒนาท่องเที่ยว ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน แบ่งออก 2 ประการ ได้แก่ 1. การพัฒนานักเล่าเรื่องชุมชน โดยคัดเลือกอาสาสมัครนักเล่าเรื่องชุมชนทั้งเยาวชน ผู้อาวุโสที่สนใจเข้าฝึกอบรมพัฒนาทักษะการเล่าเรื่อง เช่น การใช้ภาษาท่าทาง การสร้างเรื่องราวที่น่าสนใจ และการใช้เทคโนโลยีในการเล่าเรื่อง พร้อมทั้งศึกษาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีและเรื่องราวท้องถิ่น และสถานที่สำคัญของอำเภอบ้านด่านทั้งหมด 2. การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน เพื่อนักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม เพื่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ ตลอดจนได้เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น จำนวน 6 จุดภายในระยะเวลา 1 วัน ได้แก่ จุดที่ 1 วัดบ้านตะโกง จุดที่ 2 ลำตะโกง จุดที่ 3 วัดกระดังทอง จุดที่ 4 ที่ว่าการอำเภอบ้านด่านสถานที่นี้ใช้สำหรับจัดงานทำขวัญพระแม่โพสพ จุดที่ 5 วัดระหานพระมหาธาตุรัตนเจดีย์ วัดระหาน จุดที่ 6 วัดดงกระทิงเป็นวัดที่มีพุทธศิลป์สร้างมานานในยุคที่ขอมเรืองอำนาจ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงต้องนำเสนอสถานที่สำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน วัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อท้องถิ่น ที่มีความเชื่อมโยงกันเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวได้เกิดความสนใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมทางวัฒนธรรม นิทรรศการศิลปะ และการแสดงทางวัฒนธรรมประเพณี และการปฏิบัติในท้องถิ่น โดยการพัฒนานักเล่าเรื่องชุมชนและการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การพัฒนา, ศักยภาพการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม, อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

^๑ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ Email: ruthaiphat.hs@bru.ac.th

Guidelines for Developing the Potential to Organize Cultural Tourism in Ban Dan District Buriram Province

Ruethaiphath Haisirikul^a

Abstract

The objective of this research was to explore potential of cultural tourism in Ban Dan District, Buriram Province. This study was based on the qualitative study in which the data were collected from in-depth interviews, focus group discussions, and observations. The findings could identify two potential distinguished features to develop as a cultural tourism destination. 1) Community Storyteller Development: This involves selecting volunteer storytellers, including interested youth and elders, to participate in training programs aimed at developing storytelling skills. These skills may cover using body language, creating engaging stories; meanwhile, some current technology for storytelling can be introduced. The training content can derive from local history, culture, traditions, local stories, and local landmarks. 2) Cultural Tourism Route Development: This aims to create cultural tourism routes that allow visitors to experience highlighted tourist attractions that reflect the district's history, religion, culture, and architecture. These routes provide new experiences and opportunities to learn about the local way of life. The cultural tourism route includes six destinations, which can be visited in one day: 1) Ban Tako Temple; 2) Lam Tako; 3) Kradung Thong Temple; 4) Ban Dan District Office (used for the Phra Mae Phosop rice blessing ceremony); 5) Rahan Phra Mahathat Rattanachedi Temple; and 6) Dong Krathing Temple, an ancient Buddhist temple from the Khmer Empire era, respectively.

^a Lecturer, Management Program, Faculty of Management Science, Buriram Rajabhat University, Email: ruthaiphath.hs@bru.ac.th

The study suggests the development of cultural tourism through developing community storytellers and designing cultural tourism routes. The content of training should be interconnected, linking key sites related to history, religious places, culture, traditions, and local beliefs. Furthermore, cultural activities, art exhibitions, and traditional performances and practices could stimulate tourist interest in cultural exchange and learning, ultimately leading to sustainability.

Keywords: Development, Potential of Cultural Tourism, Cultural Tourism, Ban Dan District Buriram Province

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการสำรวจวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และประสบการณ์ เป็นการเดินทางที่นอกเหนือไปจากการเที่ยวชมสถานที่โดยมีส่วนร่วมไปกับแก่นแท้ของสถานที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ศิลปะ ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ จริยธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม (Radzi et al, 2016) การท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ไม่เพียงแต่รวมถึงการเยี่ยมชมสถานที่ทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรม ทำความเข้าใจกับประเพณีท้องถิ่น และเพลิดเพลินกับอาหารรสเลิศของภูมิภาค ซึ่งสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเยี่ยมชมสถานที่ทางประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ และสถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมที่สำคัญ พร้อมทั้งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สัมผัสวิถีชีวิตของอาหารท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ศาสนา (Smith & Robinson(Eds.),2006)

จากคำแถลงการณ์ของนโยบายของรัฐบาลที่นำโดยนายเศรษฐา ทวีสิน หรือที่รู้จักกันในชื่อ "นโยบายเศรษฐา" มุ่งการพัฒนาและสนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในประเทศ เช่น การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว การเสริมสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว หรือการส่งเสริมการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม โดยมีนโยบายและมาตรการ สนับสนุนโครงการหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งเขตท่องเที่ยววัฒนธรรม การฝึกอบรมผู้ประกอบการท่องเที่ยว หรือการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมผ่านสื่อและการตลาด โดยสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ต่าง ๆ หน่วยงานระดับท้องถิ่น องค์กรไม่แสวงผลกำไร ภาคธุรกิจเอกชน และชุมชน เพื่อผลักดันการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เจริญเติบโตและยั่งยืน (Settha Thavisin, 2023)

จังหวัดบุรีรัมย์มีคำขวัญประจำจังหวัด "เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม เลิศล้ำเมืองกีฬา" ซึ่งคำว่า "รวยวัฒนธรรม" สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของวัฒนธรรม (Multiculturalism) ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี ภาษา ศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม และวิถีชีวิตของชุมชน ขณะเดียวกันคำดังกล่าวสื่อความหมายถึงคุณค่าและความภูมิใจที่มีต่อวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ รวมถึงสะท้อนถึงการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมให้คงอยู่และเจริญรุ่งเรืองอีกด้วย

อำเภอบ้านด่านเป็นหนึ่งในอำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หรือที่รู้จักกันในชื่อ "อีสาน" บริบททั่วไปของอำเภอบ้านด่านมีภูมิประเทศที่ประกอบไปด้วยทุ่งกว้างและพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของภาคอีสาน ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยการเกษตรกรรม เช่น การทำนา การปลูกข้าว และการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวอีสานที่ยึดถือประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งมีการฉลองเทศกาลต่าง

ๆ ตามประเพณี เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ โดยมีวัดเก่าแก่ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ หรือจุดท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เป็นที่รู้จัก ซึ่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว สะท้อนถึงสถาปัตยกรรม และวิถีวัฒนธรรมของอำเภอบ้านด่าน ได้แก่ วัดเกาะแก้วธุดงค์สถาน (วัดระหาน) วัดกระดังทอง วัดบ้านตะโคก วัดดงกระทิง วัฒนธรรมลำตะโคก การทอผ้าไหมทอด้วยมือ ประเพณีบุญทำขวัญพระแม่โพสพ เป็นต้น ซึ่งเป็นจุดเด่นที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวได้เกิดประสบการณ์ ศึกษาและค้นคว้าเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนผ่านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยพิจารณาเห็นถึงความสำคัญในการศึกษา ตลอดจนนำเสนอ สถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอบ้านด่าน โดยเฉพาะความงามด้านสถาปัตยกรรม คือ อาคารหรือสิ่งก่อสร้างภายในวัดอำเภอบ้านด่าน ตลอดจนคุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สามารถสร้างความประทับใจ ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจในการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงเป็นการศึกษา สัมผัสและสัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านสถาปัตยกรรมและการดำรงชีวิตของชุมชน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความแตกต่างทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งเกิดความเข้าใจและเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อค้นหาแนวการพัฒนาศักยภาพจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพและแนวคิดทุนทางวัฒนธรรม เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ความรู้ทางสังคมพร้อมทั้งวางกรอบประเด็นที่จะไปสู่การศึกษาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การพัฒนาศักยภาพเป็นการเพิ่มขีดความสามารถ ทักษะและองค์ความรู้ของบุคคลหรือองค์กร ให้บรรลุถึงศักยภาพสูงสุดของตน แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากความเชื่อที่ว่าบุคคลหรือหน่วยงานทุกคนมีความสามารถเฉพาะตัว เมื่อได้รับการฝึกฝนอย่างเหมาะสม จะสามารถนำไปสู่การเติบโตทั้งส่วนบุคคลและทางอาชีพอย่างมีนัยสำคัญและประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้น (Astuti, Wulandari, Fahira, Angraeni & Sapitri, 2022) การพัฒนาศักยภาพ (Capacity Building) มีความสำคัญมากในหลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นในองค์กร ชุมชน หรือระดับบุคคลเอง การพัฒนาศักยภาพช่วยให้บุคคลและองค์กรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นลดความสูญเสียและเพิ่มคุณภาพของผลผลิตหรือบริการ ศักยภาพที่ดีช่วยให้บุคคลและองค์กรสามารถเติบโตและขยายตัวได้ในทางที่ยั่งยืนเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

และเปิดโอกาสใหม่ ๆ ช่วยให้คนมีความรู้และทักษะที่ทันสมัยสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้ดีขึ้น เมื่อบุคคลหรือองค์กรมีศักยภาพที่ดีจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมองเห็นโอกาสในการพัฒนาและประสบความสำเร็จทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (Bjørling-Poulsen, Andersen & Grandjean, 2008)

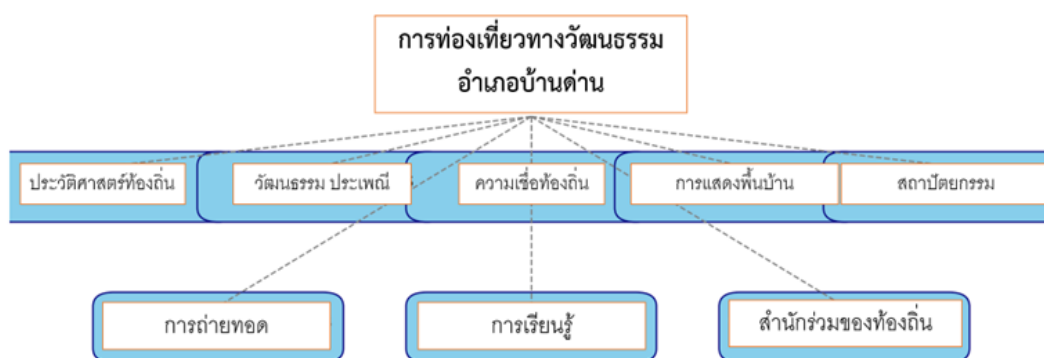
ดังนั้นมุมมองทางวิชาการการพัฒนาศักยภาพมีรากฐานมาจากทฤษฎีทางจิตวิทยา การศึกษา และเศรษฐศาสตร์ที่หลากหลาย เช่น ลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's) เป็นกรอบในการทำความเข้าใจถึงความสำคัญของการตระหนักรู้ในตนเอง ทฤษฎีการศึกษาเน้นบทบาทของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เน้นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาทุนมนุษย์และการเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาศักยภาพเป็นกระบวนการที่หลากหลายเป็นประโยชน์ต่อบุคคล องค์กรและสังคมโดยรวมนำไปสู่การเติมเต็มส่วนบุคคล ความสำเร็จในวิชาชีพ การเติบโตขององค์กรและความก้าวหน้าทางสังคม ด้วยการจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาที่มีศักยภาพสามารถส่งเสริมอนาคตที่สร้างสรรค์ ปรับตัวได้ในอนาคต

การพัฒนาศักยภาพชุมชนท้องถิ่นให้ตระหนักและมองเห็นความสำคัญของทรัพยากร ตลอดจนทุนทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นเครื่องมือกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากทุนทางวัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่ครอบคลุมทักษะทางวัฒนธรรม พฤติกรรมและรูปแบบปฏิสัมพันธ์ที่หลากหลายที่มีอิทธิพลต่อแง่มุมต่าง ๆ ของสังคม ทุนทางวัฒนธรรมของ Bourdieu เน้นย้ำถึงความสำคัญของทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการกำหนดพลวัตของอำนาจและการรักษาความไม่เท่าเทียมกันของทรัพยากร นอกจากนี้ทุนทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่นที่มีรากฐานมาจากวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่น จนกลายเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน (Wan, 2024) โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่ผู้มาเยือนมีส่วนร่วมชมรมรดกทางวัฒนธรรม ศิลปะ ประเพณี และวิถีชีวิตของจุดหมายปลายทาง โดยเกี่ยวข้องกับการเดินทางที่ได้รับแรงบันดาลใจจากความสนใจในการเรียนรู้และประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมของสถานที่ รวมถึงประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม อาหาร ดนตรี ศิลปะ และเทศกาล การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความเข้าใจและความซาบซึ้งในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งมักมีส่วนช่วยในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม โดยให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การอนุรักษ์วัฒนธรรม สังคม (Kymlicka, 2013)

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสและเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น หลักการที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมุ่งเน้นในการรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และ

สิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น ไม่ให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไปจากการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและดำเนินการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นไปตามความต้องการและความพร้อมของชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์และเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพและทุนทางวัฒนธรรมผู้วิจัยจึงได้จัดทำกรอบแนวคิด เพื่อเป็นกรอบในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาการท่องเที่ยว ศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม จุดเด่นของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เครื่องมือในการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล การสัมภาษณ์รายบุคคล การสนทนากลุ่ม การจัดเวทีประชาคม การเดินสำรวจ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มีรายละเอียดดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) การรวบรวมข้อมูลจากทุติยภูมิของการวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Documents) เกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาการท่องเที่ยว ศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม จุดเด่นของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จากเอกสารสิ่งพิมพ์ สถิติ รายงาน บันทึกการประชุมของภาคราชการและชุมชน รวมทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) ประกอบด้วยข้อมูลสถานการณ์ปัญหาการท่องเที่ยว

ศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ทุนมนุษย์ เป็นต้น มีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview technique) โดยใช้แนวสัมภาษณ์ (Interview guide) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาการท่องเที่ยว ศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม จุดเด่นของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ตลอดจนจุดเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน

2.2 การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview schedule) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับสถานการณ์ปัญหาการท่องเที่ยว ศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม จุดเด่นของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ตลอดจนจุดเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focused group) โดยใช้ประเด็นการเกี่ยวกับศักยภาพ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีผู้ร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 8-10 คน พร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะต่อการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวของอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

2.4 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) โดยใช้แบบตรวจรายการ (Checklist) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติรวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนจากการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยแบ่งลักษณะของปฏิสัมพันธ์ออกเป็น 3 ทิศทาง คือ 1) ปฏิสัมพันธ์เชิงบวก (Positive direction) 2) ปฏิสัมพันธ์เชิงลบ (Negative direction) และ 3) ปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกลาง (Neutral direction) จากการทำกิจกรรมร่วมกันของประชาชน

2.5 การจัดเวทีวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลำบ้านด่าน สำนักงานท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยบุรีรัมย์ องค์การบริหารส่วนตำบลพระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อค้นหาการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มเป้าหมายการวิจัย

การศึกษานี้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการ เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีศักยภาพและมียุทธศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สำหรับการเลือกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 55 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะลึก (Purposive Sampling) เป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาการท่องเที่ยว ศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม จุดเด่นของ

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1. แกนนำอาสาสมัครชุมชน จำนวน 10 คน 2. พระสงฆ์ นักพัฒนา จำนวน 5 รูป 3. ประชาชนในอำเภอบ้านด่าน จำนวน 20 คน 4. ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการ และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ จำนวน 10 คน 5. ผู้อาวุโสที่มีปราชญ์ จำนวน 5 คน 6. ผู้ประกอบการในพื้นที่ จำนวน 5 คน 7. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านด่าน องค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบลในอำเภอบ้านด่าน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอำเภอบ้านด่าน จำนวน 10 คน

ผลการศึกษา

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมุ่งเน้นการปกป้องและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ และสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เพื่อเป็นการให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษา ค้นคว้า ตลอดจนเปิดประสบการณ์ความรู้ที่แปลกใหม่ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงให้ความสำคัญกับการเคารพเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่นนั้น ๆ ผลการศึกษานี้ได้นำเสนอ ศักยภาพและจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ มีรายละเอียดดังนี้

1. ศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นนำเสนอเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และสังคม รวมถึงศาสนสถาน ประเพณี และเทศกาล เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจในท้องถิ่น ผ่านการสร้างงานและการสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นอีกด้วย อำเภอบ้านด่านมีคำขวัญว่า “ลำตะโคงไหลผ่าน ด่านช้างบรรพกาล งานประเพณีหลากหลาย มากมายกสิกรรม วัฒนธรรมรุ่งเรือง คูเมืองในอดีต” ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงมิติวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นรากฐานสำคัญไปสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอบ้านด่านมีสถานที่สำคัญและศาสนสถานที่มีสถาปัตยกรรมที่สวยงาม มีแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนมีพระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้นักท่องเที่ยวได้เคารพกราบไหว้ ได้แก่ วัดเกาะแก้ว รุดตคสถาน (วัดระหาน) วัดกระดังทอง วัดบ้านตะโคง วัดดงกระทิง และลำตะโคง นอกจากประเพณีประจำปี 2 กิจกรรมที่โดดเด่น ได้แก่ ประเพณีกวนข้าวทิพย์ ประเพณีบุญทำขวัญพระแม่โพสพ เป็นต้น มีรายละเอียดดังนี้

1.1 วัดเกาะแก้วรุดตคสถาน (วัดระหาน) พบว่า ตั้งอยู่ตำบลบ้านด่าน สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2536 และได้รับประกาศตั้งเป็นวัดในพระพุทธศาสนา เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2543 โดยมีพระครูเขมคุณโสภณ (หลวงปู่จันทร์แรม เขมสิริ) เป็นเจ้าอาวาส ภายในวัดประดิษฐานพระมหาธาตุรัตนเจดีย์ ศรีบุรีรัมย์ วางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2546 และเริ่มก่อสร้างในปี พ.ศ. 2547 เพื่อให้เป็นพุทธเจดีย์ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ และเป็นปูชนียสถานในการระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ลักษณะขององค์พระมหาเจดีย์มี 4 ชั้น เป็นศิลปกรรมประยุกต์ร่วมสมัย มีส่วนผสมของศิลปะขอม ฐานกว้าง 38 x 38 เมตร สูง 60 เมตร จัดให้มีการใช้ประโยชน์ดังนี้ ชั้นที่ 1 เป็นศาลาอเนกประสงค์ ชั้นที่ 2 เป็นสถานที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ชั้นที่ 3 เป็นพระอุโบสถ พิพิธภัณฑสถาน และที่ประดิษฐานรูปเหมือนของพระอริยสงฆ์ ชั้นที่ 4 ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งสมเด็จพระสังฆนายก ฝ่ายสยามวงศ์ ประเทศศรีลังกา และ พระอัครมหาบัณฑิต วมละรัตนะ เจ้าอาวาสวัดศรีเวฬุวนาราม ประเทศศรีลังกาได้ประทานพระบรมสารีริกธาตุและหล่อพระศรีมหาโพธิ์ แก่เจ้าอาวาสในปี พ.ศ. 2547 เพื่อนำมาประดิษฐาน ณ พระมหาธาตุเจดีย์ฯ และยังมีต้นพระศรีมหาโพธิ์จากประเทศอินเดียอีกหนึ่งต้นอยู่ด้านหลังพระมหาธาตุรัตนเจดีย์ (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระอาจารย์วิชญ์ อุตะโธ, 2566)

ดังนั้นวัดแห่งนี้ไม่เพียงแต่เป็นการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังมีเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกด้วย โดยเฉพาะด้านสถาปัตยกรรมที่มีรากฐานทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับพระพุทธเจ้าที่เป็นผู้ประกาศคำสอนทางศาสนาและให้พุทธศาสนิกชนได้ประพฤติปฏิบัติ จึงเป็นจุดสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาศึกษาเรียนรู้ ตลอดจนกราบสักการะขอพร เพื่อเป็นสิริมงคลต่อชีวิตตนเองและครอบครัว

1.2 วัดกระดังทอง พบว่า อุโบสถวัดกระดังทอง เริ่มทำการก่อสร้างอุโบสถ ปี พ.ศ. 2516 โดยมีหน้าต่าง 5 ห้อง กว้าง 8 เมตร ยาว 24 เมตร ในทุกวันที่ 1 พ.ศ. สถานที่แห่งนี้จะมีการจัดงานกราบหลวงปู่เหลื่อง พระดีศรีบุรีรัมย์ที่วัดกระดังทอง พุทธศาสนิกชนชาวบุรีรัมย์และจังหวัดใกล้เคียงจะมาร่วมทำบุญครอบอายุของหลวงปู่เหลื่อง เเกิดตั้งแห่งแดนอีสานใต้กันอย่างแน่นวัดกระดังทอง ซึ่งในปี 2562 ท่านจะมีอายุได้ 92 ปี หลวงปู่เหลื่องเป็นศิษย์อาวุโสรูปหนึ่งของหลวงปู่ดุลย์ อตุโล วัดบูรพาราม จ. สุรินทร์ หลวงปู่ฝั้น อาจาโร วัดถ้ำขาม จังหวัดสกลนคร พระอริยเวที (เขียน จิตฺตสิโล) วัดรังสีปาลิวัน จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมถึง ท่านพ่อลี ธมฺมธโร แห่งวัดป่าคลองกุ้ง ด้วยจริยาวัตรแบบพระผู้ติดตาม อยู่อย่างสมถะเรียบง่าย แม้ท่านจะมีตำแหน่งสูงทางโลกแต่ไม่เคยถือยศถือตำแหน่งใดๆ ท่านจึงได้รับความศรัทธา นับถือจากพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ แวะเวียนมากราบขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคล (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระครูสิทธิคุณากร, 2566)

ดังนั้นการท่องเที่ยวตามรอยเส้นทางพระเกจิอาจารย์ และ พระภิกษุสายปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ล้วนเป็นการศึกษาคำสอน และแนวทางการปฏิบัติศาสนกิจ การปฏิบัติแบบเรียบง่าย ตลอดจนแนวทางการฝึกสมาธิจนได้รับการยกย่องให้เป็นพระภิกษุผู้มีอภิญญาขั้นสูง ข้อมูลเหล่านี้ดึงดูดนักท่องเที่ยวสายแสวงบุญ หรือ ศิษยาภิธรรมได้มาเยี่ยมชมและท่องเที่ยวในวัดดังกล่าวอีกด้วย

1.3 วัดบ้านตะโคก พบว่า เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ตั้งเป็นวัดในทางพระพุทธศาสนาเมื่อ พ.ศ. 2472 รวมเป็นเวลา 91 ปี (2563) โดยพระอาจารย์มู ร่วมกับชาวบ้านตะโคก

ร่วมกันจัดสร้าง และขออนุมัติจากมหาเถรสมาคมโดยกรมการศาสนาในสมัยนั้น ได้เป็นวัดเต็มตัวในปีดังกล่าว พระอาจารย์มุ เป็นอาจารย์รูปแรก ได้ร่วมกับศิษยานุศิษย์พัฒนาวัดให้เจริญก้าวหน้าเรื่อยมา โดยมีผู้ใหญ่บุญ สุขผดุง ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านในสมัยนั้นได้บริจาคที่ดินสร้างถาวรวัตถุมีกุฏิสงฆ์โบสถ์ ศาลาการเปรียญ ในวัดจนเพียงพอ ได้มีการผลัดเปลี่ยนเจ้าอาวาสเรื่อยมา โดยการลาสิกขาและถึงแก่กรรมภาพบ้าง ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2482 ในสมัยของกำนันขาว พรหมมาโนช เป็นกำนัน วัดบ้านตะเคิง ได้ถูกลอบวางเพลิงทำให้เผาผลาญกุฏิสงฆ์ไปจนหมดสิ้น จึงทำให้ภิกษุสามเณรในวัดเกิดความเดือดร้อนไม่มีที่อยู่อาศัย ที่จะศึกษาพระธรรมวินัย ต่อมาญาติโยมได้ร่วมกันสร้างกุฏิสงฆ์ชั่วคราวขึ้นให้ภิกษุสามเณร จำพรรษาเรื่อยมาจนถึง พ.ศ. 2515 ทางวัดบ้านตะเคิงขาดเจ้าอาวาสที่จะปกครองดูแลภิกษุสามเณร ทายกทายิกา พร้อมด้วยผู้ใหญ่บ้านตะเคิง จึงได้พร้อมใจไปนิมนต์ พระอธิการสมุทร อุปสโม จากวัดโพธิ์งามบ้านยะวีก มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบ้านตะเคิงจนถึงปัจจุบัน (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์, 2566)

ประวัติพระเจดีย์สันติคุณานุสรณ์พระเจดีย์สันติคุณานุสรณ์ มีความหมายว่า พระเจดีย์อันเป็นที่ประดิษฐาน พระบรมธาตุ ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระเกศาธาตุพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในรัชสมัยที่ 9 และรูปเหมือนอัฐิธาตุ "พระครูสันตีสาคูณ" (สมุทร อุปสโม) เพื่อเป็นเครื่องรำลึกถึงพระปัญญาที่คุณ ของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่มีต่อพสกนิกรชาวไทยมาอย่างยาวนาน และน้อมรำลึกถึงบุพการีคุณของหลวงพ่พระครูสันตีสาคูณ (สมุทร อุปสโม) เป็นสิริมงคลยิ่งแล้ว ที่เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (สริท ขวนบุญญ) ในรัชกาลที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้เมตตาประทานชื่อพระเจดีย์ วันที่ 15 เมษายน พุทธศักราช 2559 และได้รับประทานพระบรมธาตุ พระเกศาธาตุ เพื่อบรรจุไว้ในพระเจดีย์สันติคุณ โดยได้รับความเมตตาจาก พระเดชพระคุณ "พระธรรมโพธิวงศ์" เจ้าอาวาสวัดไทยพุทธคยา หัวหน้าพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาล ท่านได้เมตตาตามอบไว้ที่คุณโยมทองดี และ ดร. โฆสิต เปลี่ยนผู้ดำเนินงานช่วยให้การอัญเชิญพระบรมมา มาอย่างเรียบร้อยสมบูรณ์ โดยมีท่านเจ้าคุณ "พระโสภณรัตนาภรณ์" เจ้าอาวาสวัดแก้วฟ้า จังหวัดนนทบุรี เป็นตัวแทนคณะสงฆ์รับพระบรมมา มาพักที่วัดแก้วฟ้าแล้วนำไปที่วัดไตรมิตรวิทยาราม กรุงเทพมหานคร ได้กำหนดให้ท่านเจ้าอาวาส คณะอุบาสก อุบาสิกาวัดบ้านตะเคิง เข้ารับกับเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2561 (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์, 2566)

สถาปัตยกรรมของวัด ถือเป็นจุดสำคัญเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ของผู้ออกแบบและสร้างขึ้น นับเป็นศักยภาพที่สำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โครงสร้างของเจดีย์ อุโบสถได้บอกเล่าเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์ของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การปฏิบัติทางศาสนา และยุค ประวัติศาสตร์ ดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยความสวยงามและสัญลักษณ์ที่งดงาม การส่งเสริมสถาปัตยกรรมของวัดกับการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่เพียงแต่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความงามทางสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังส่งเสริมความสร้างสรรค์งานฝีมือและเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมที่ฝังอยู่ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วย นอกจากนี้ยังส่งเสริมศาสนสถานที่สำคัญของอำเภอ โดยให้ทั้งคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอีกด้วย ดังนั้น การส่งเสริมสถาปัตยกรรมวัดในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสบการณ์การท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังมีส่วนให้ชุมชนมีการตื่นตัวทางวัฒนธรรมและส่งเสริมเศรษฐกิจอีกด้วย

1.4 วัดดงกระทิง พบว่า ในปี พ.ศ.2470 ชาวบ้านดงกระทิง ได้ร่วมกันสร้างวัดชื่อว่า “วัดดงกระทิง” ความเดิมชาวบ้านบุกเบิกพื้นที่ป่า เพื่อสร้างสำนักสงฆ์และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ต่อมาใน ปี พ.ศ.2470 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่3 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2470 เป็นวัดโดย บุคคลที่มีคุณูปการต่อวัด ได้แก่ หลวงพ่อสีลา เป็นเจ้าอาวาสรูปแรกของวัด ที่ได้บุกเบิกและทำวัดให้มีความสวยงามและเป็นที่ทำบุญของศาสนิกชนในปัจจุบัน ต่อมา หลวงพ่อสงฆ์ เจ้าอาวาสรูปที่สองของวัดบ้านกระทิง หลวงพ่อลุน เจ้าอาวาส และ หลวงพ่อสุด หลวงปู่เมือง จิตญาโณ พระอธิการพิชัย อาภัสสโร ปัจจุบันได้ทำการต่อยอดปรับปรุงศาสนสถานให้มีความเจริญสวยงาม และเป็นที่ปฏิบัติธรรมของประชาชนในปัจจุบัน

“จากการให้ข้อมูลของ พระอาจารย์วิชัย อุตะโร เป็นเจ้าอาวาสบ้านดงกระทิงได้กล่าวว่า “วัดกำลังต่อเติมทำการสร้างหลาย ๆ จุด เพื่อให้เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น บริเวณซุ้มประตูทางเข้าโบสถ์ที่มีทั้งหมด 3 ซุ้ม ซุ้มละ 80,000 บาท และเสา 13 ต้นที่ตกแต่งลายไทย ต้นละ 2,000 บาท ขณะเดียวกันก็มีสถาปัตยกรรมที่สะท้อนเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องเล่าในพุทธประวัติ ซึ่งทำให้ประชาชนได้เรียนรู้คำสอนทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย”

จากการให้ข้อมูลของนักท่องเที่ยว ได้กล่าวว่า “วัดดงกระทิงนับเป็นวัดที่สวยงามมีพุทธศิลป์ผสมผสานศิลปะเดียวกันกับปราสาทหินเขาพนมรุ้ง ส่วนสถาปัตยกรรมในอุโบสถประยุกต์จากสถาปัตยกรรมหลายสมัย ดูสวยงามแปลกตา เป็นวัดที่สวยงามใหญ่โตแห่งหนึ่งของบุรีรัมย์ก็ว่าได้”

ดังนั้นสถาปัตยกรรมวัดเป็นการสะท้อนเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ผสมผสานประวัติศาสตร์ถ่ายทอดออกมาเป็นเรื่องเล่า เพื่อให้บุคคลที่สนใจได้เข้าถึงความรู้ที่เรียบง่าย ขณะเดียวยังต่อยอดภูมิปัญญาในอดีตให้มีความน่าสนใจมากขึ้น

1.5 ลำตะโคก พบว่า ลำตะโคก มีต้นกำเนิดจากเนินเขากระโดง อำเภอเมือง ฯ มีลำห้วยหลายสาย เช่น ห้วยจระเข้มาก ห้วยตลาด ห้วยกระโดง ห้วยราช ห้วยยาง ไหลมาบรรจบ เกิดเป็นลำตะโคก แล้วไหลไปทางเหนือของจังหวัดบุรีรัมย์ ผ่านอำเภอเมือง อำเภอบ้านด่าน อำเภอสตึก แล้วไหลลงสู่แม่น้ำมูล มีความยาวประมาณ 56 กิโลเมตรแม่น้ำลำตะโคก เป็นโครงการอ่างเก็บน้ำลำตะโคก ก่อสร้าง

เมื่อปี พ.ศ. 2510 สามารถกักเก็บน้ำได้ 7.51 ล้านลูกบาศก์เมตร ส่งน้ำให้กับพื้นที่ชลประทาน 20,000 ไร่ และกรมชลประทานรับโอนมาดูแลเมื่อปี 2545 เนื่องจากอาคารระบายน้ำของอ่างเก็บน้ำ มีขนาดเล็ก ไม่สามารถระบายน้ำในลำตะโค่งได้ทันกับปริมาณน้ำท่าที่ไหลหลากมามาก เป็นสาเหตุให้น้ำท่วมพื้นที่เหนืออ่างเก็บน้ำ ทั้งสองฝั่งของลำตะโค่งเป็นประจำทุกปี (Office of Social Development and Human Security, Buriram Province, 2020) กรมชลประทานจึงได้ดำเนินการก่อสร้างปรับปรุงอาคารระบายน้ำใหม่ เพื่อให้สามารถระบายน้ำเพิ่มมากขึ้น โดยเริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ 2549 และแล้วเสร็จในปีงบประมาณ 2551 ซึ่งสามารถบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำลำตะโค่ง ในเขตอำเภอแคนดง อำเภอสตึก อำเภอบ้านด่าน และอำเภอเมือง พื้นที่ประมาณ 80,000 ไร่ การดำเนินการของโครงการอ่างเก็บน้ำลำตะโค่ง ในช่วงต่อไปจะเป็นการก่อสร้างและปรับปรุงระบบชลประทาน ซึ่งจะเพิ่มพื้นที่ชลประทานอีก 10,000 ไร่ รวมเป็นพื้นที่ชลประทาน 30,000 ไร่ (Buriram Provincial Office Strategy and Information Work Group for Provincial Development, 2022)

ลุ่มน้ำห้วยตาcong (ตะโค่ง) ประกอบด้วยลำสาขาที่สำคัญ ได้แก่ ลำห้วยจรเข้มาก ลำห้วยตลาด ห้วยกระโคง ห้วยราช (เป็นลำห้วยสายเดียวกัน แต่เรียกชื่อตามสถานที่ที่ไหลผ่าน) ห้วยชุมเห็ด โดยลำห้วยดังกล่าวทั้งหมดมาบรรจบกันเป็น ลำตะโค่ง หรือห้วยตาcong แล้วมีห้วยยางและห้วยลิ้มมาบรรจบลำตะโค่ง ก่อนที่จะไหลลงแม่น้ำมูลที่อำเภอสตึก ลำน้ำในลุ่มน้ำลำตะโค่งลำที่กล่าวข้างต้น ตะโค่งและห้วยจรเข้มาก คือ ลำตะโค่งทางตอนต้นน้ำจนถึงบริเวณตัวจังหวัด มีชื่อเรียกว่าห้วยจรเข้มาก นับตั้งแต่บริเวณตัวเมือง ขึ้นไปทางเหนือ จนบรรจบกับแม่น้ำมูล มีชื่อว่าลำตะโค่ง มีสาขาที่สำคัญ คือ ห้วยราช และห้วยยาง ต้นน้ำลำตะโค่ง ได้แก่บริเวณที่เป็นอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มากในปัจจุบัน (Buriram Provincial Disaster Prevention and Mitigation Office, 2020)

ดังนั้นทรัพยากรน้ำมีบทบาทสำคัญกับการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากทรัพยากรน้ำไม่เพียงเป็นแหล่งความงามทางธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญอีกด้วย ลำตะโค่งได้สะท้อนถึงวิถีชีวิตของประชาชน เช่น การหาปลา การทำเกษตร สถานที่พักผ่อน เป็นต้น ขณะเดียวกันเป็นสถานที่สำหรับพิธีกรรมทางวัฒนธรรม งานเทศกาล และประเพณี เช่น พิธีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น นับเป็นสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสประสบการณ์จากธรรมชาติและสถานที่พักผ่อน นอกจากนี้ลำตะโค่งถือเป็นทรัพยากรน้ำมีความสำคัญต่อการรักษาระบบนิเวศและภูมิทัศน์รากฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ช่วยเพิ่มความสวยงามและความหลากหลายทางชีวภาพอีกด้วย

6. ด้านประเพณีของอำเภอบ้านด่าน พบว่า ประเพณีท้องถิ่นเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเป็นการนำเสนอถึงเอกลักษณ์และประวัติศาสตร์ของชุมชน ประเพณีท้องถิ่นไม่ว่าจะ

ปรากฏในเทศกาล อาหาร ดนตรี หรืองานฝีมือ ล้วนมอบประสบการณ์ทำให้เห็นผลลัพธ์ที่แตกต่าง ขณะเดียวกันสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนกับรักษาส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น สำหรับประเพณีท้องถิ่นอำเภอบ้านด่านมี 2 ประเพณีสำคัญที่ถือเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้แก่ ประเพณีกวนข้าวทิพย์ และ ประเพณีบุญทำขวัญพระแม่โพสพ มีรายละเอียดดังนี้

6.1 ประเพณีกวนข้าวทิพย์ พบว่า การกวนข้าวทิพย์หรือข้าวมธุปายาสในไทยมีรากฐานมาจากพิธีกรรมของพราหมณ์และได้ผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมพุทธของชาวไทยอย่างลงตัว ตามข้อมูลจากเอกสารโบราณ เช่น ศิลาจารึกวัดพระเชตุพน และพระราชพิธีสิบสองเดือน การกวนข้าวทิพย์เดิมเป็นพิธีของพราหมณ์ถูกยอมรับและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับพิธีทางพุทธศาสนา ทำให้เกิดการกวนข้าวทิพย์ถวายพระสงฆ์แทนพราหมณ์ ในประเพณีนี้จะมีการตั้งบายศรีและบวงสรวงเทพดาพร้อมเครื่องประกอบการตั้งบายศรี พราหมณ์จะสวดชุมนุมเทวดาก่อนเริ่มพิธีกวนข้าวทิพย์ ข้าวที่ใช้ในพิธีคือข้าวที่ยังเป็นน้ำนม ซึ่งเป็นข้าวเพิ่งออกรวงและยังเป็นแป้ง ส่วนประกอบในการกวนข้าวทิพย์ประกอบด้วยมวงคล 9 สิ่ง ได้แก่ นม เนย ถั่ว งา น้ำอ้อย น้ำตาล น้ำผึ้ง และผลไม้ต่าง ๆ การกวนจะดำเนินต่อไปจนข้าวสุกจนเหนียวพิธีกวนข้าวทิพย์สะท้อนถึงความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ผสมผสานกัน แสดงถึงความเสียสละ ความสามัคคีในชุมชน และการสร้างศรัทธา ประเพณีนี้ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนให้สืบทอดต่อไปเพื่อเป็นมรดกทางปัญญาธรรมในพิธีกวนข้าวทิพย์ สาวพรหมจารีจะเป็นผู้กวนข้าว ซึ่งในความหมายดั้งเดิมหมายถึงหญิงที่ไม่มีสามีหรือยังไม่มีประจำเดือน การมีสาวพรหมจารีกวนข้าวถือเป็นการนำความสิริมงคลมาสู่พิธีกรรมนี้ ข้าวทิพย์ที่ได้จากการกวนจะถูกนำไปถวายพระสงฆ์และแจกจ่ายให้กับประชาชนที่เข้าร่วมทำบุญในวันนั้นเพื่อเป็นการให้ทาน ในที่สุดประเพณีกวนข้าวทิพย์ถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยที่แสดงถึงการผสมผสานระหว่างพิธีกรรมของพราหมณ์และพุทธศาสนาได้อย่างลงตัว ช่วยส่งเสริมความเชื่อ วิถีชีวิต และคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาวไทยในแง่มุมต่าง ๆ (Phra Sunthonkitkoston (Sawee Chantrarat) Phra Maha Natthaphong Thitapaññol, 2023)

“จากการให้ข้อมูลของผู้อาวุโส ได้กล่าวว่า “การกวนข้าวทิพย์ไม่ได้มีกำหนดวันที่ไว้นแน่นอน มักจะทำในช่วงที่ข้าวกำลังเป็นน้ำนม โดยการกวนข้าวทิพย์ต้องนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์แล้วให้หญิงสาวพรหมจารีนำเครื่องปรุงข้าวทิพย์ต่าง ๆ ที่เตรียมไว้ออกมา เพื่อกวนข้าว สาวพรหมจารีจะต้องเข้าพิธี นุ่งขาวห่มขาว สมทานศีล 8 เพื่อให้มีความบริสุทธิ์ทั้งกายและใจ จากนั้นจึงช่วยกันกวนข้าวทิพย์ใช้เวลากวนประมาณ 6 ชั่วโมง เสร็จแล้วตักใส่ภาชนะเตรียมถวายพระ ประเพณีการกวนข้าวทิพย์จะจัดปีละครั้งจะมีนักท่องเที่ยวมาร่วมกิจกรรมจำนวนมาก ข้าวทิพย์ไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่มาดูกิจกรรมและลองชิมข้าวทิพย์”

ประเพณีกวนข้าวทิพย์เป็นหนึ่งในประเพณีทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเชื่อและวิถีชีวิตของ

ชุมชน มีความสำคัญหลายด้านวัฒนธรรม สังคม และจิตวิญญาณ ประเพณีดังกล่าวจึงมีความสำคัญกับการถ่ายทอดวัฒนธรรมและประเพณีจากรุ่นสู่รุ่น ช่วยให้คนในชุมชนได้ร่วมมือกันในการทำกิจกรรมที่มีค่านิยมและความหมายทางวัฒนธรรม และเป็นโอกาสสำหรับคนในชุมชนการมารวมตัวกัน แลกเปลี่ยนเรื่องราวและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชน ประเพณีกวนข้าวทิพย์มักจะทำในช่วงเทศกาลสำคัญ ๆ เพื่อถวายแด่บรรพบุรุษและเทพเจ้า ซึ่งสะท้อนถึงความกตัญญูและการเคารพต่อผู้ที่ได้จากไปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พร้อมทั้งช่วยให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และปฏิบัติตามวิถีชีวิตและความเชื่อของบรรพบุรุษ ทำให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ได้อีกด้วย

6.2 ประเพณีบุญทำขวัญพระแม่โพสพ พบว่า การจัดงานประเพณีบุญทำขวัญพระแม่โพสพจัดขึ้น ณ ที่ว่าการอำเภอบ้านด่าน เลขที่ 127 หมู่ 4 ถนนบุรีรัมย์-สตึก ตำบลบ้านด่าน อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ ได้เกิดขึ้นในสมัยนายอำเภออุดร เขียวเพชร มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกิจกรรมประเพณีประจำปีของอำเภอบ้านด่าน พร้อมทั้งแสดงออกถึงความเคารพต่อพระแม่โพสพ (ธิดาแห่งข้าว) ก่อนฤดูกาลทำนา เป็นการสร้างกำลังใจให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ ปัจจุบันถูกยกให้เป็นประเพณีประจำอำเภอทุกปี การกำหนดประเพณีดังกล่าวจะทำในเดือน 6 ถ้าเป็นข้างขึ้นมักจะทำในวันคี่ เช่น 13 ค่ำ 15 ค่ำ ถ้าเป็นข้างแรมใช้วันคู่ เช่น ค ค่ำ หรือ 14 ค่ำ ทั้งนี้ทางอำเภอจะเป็นผู้กำหนดขึ้นและประกาศให้ประชาชนได้รับทราบ เพื่อร่วมกิจกรรม ตลอดจนการจัดสินค้าและนิทรรศการ พิธีพลทางการเกษตรอีกด้วย

“จากการให้ข้อมูลของปศุสัตว์อำเภอบ้านด่าน ได้กล่าวไว้ว่า “ประเพณีบุญทำขวัญพระแม่โพสพ เพื่อให้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของชาวนาไทย และร่วมอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่ในสังคม ทางอำเภอจึงได้ฟื้นฟูประเพณีนี้ขึ้นมาอีกครั้งเพื่อให้ลูกหลานและคนในชุมชนได้ภาคภูมิใจในประเพณีท้องถิ่น สร้างขวัญกำลังใจและความเป็นสิริมงคลให้กับชาวนา”

จากการให้ข้อมูลของนักท่องเที่ยว ได้กล่าวว่า “ประเพณีบุญทำขวัญพระแม่โพสพเป็นงานใหญ่ของอำเภอบ้านด่าน จะจัดทุกปีมีการแสดงโชว์ที่หลากหลาย เช่น การแสดงจากชุมชน การแสดงของวงโปงลางฮักภูมิศิลป์ โรงเรียนรณบุรีรพพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก ประภวธร้องเพลงและการประกวดผ้าไหมงาม เป็นต้น จะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมจำนวนมาก ถือได้ว่าเป็นการยกย่องความโดดเด่นฮิต 12 คอง 14 มากระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนได้ดี การท่องเที่ยวหัวใจสำคัญ คือ กิจกรรม เพราะกิจกรรมจะดึงดูดคนมาเที่ยว คนมาเที่ยวก็จะเกิดการซื้อสินค้าและบริการในท้องถิ่น สุดท้ายก็จะเกิดการหมุนเงินในระดับฐานรากและส่งผลเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ”

ประเพณีบุญทำขวัญพระแม่โพสพเป็นหนึ่งในประเพณีที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมและมีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การแสดงดนตรี การร้องเพลง และการเดินรำที่มีเอกลักษณ์ ซึ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจในการสัมผัสและเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยว

ได้รับโอกาสในการเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อ ปรัชญา และความหมายที่อยู่เบื้องหลังประเพณี ซึ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมและการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ นอกจากนี้การจัดงานประเพณีดึงดูดนักท่องเที่ยวสามารถทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร และที่พัก ทำให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ ซึ่งการจัดประเพณีที่มีเอกลักษณ์สามารถช่วยสร้างภาพลักษณ์และเสริมสร้างความน่าสนใจของนักท่องเที่ยวที่มองหาประสบการณ์ใหม่ ๆ อีกด้วย

2. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำเป็นต้องเป็นการนำเสนอสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน วัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมทางวัฒนธรรม นิทรรศการศิลปะ และการแสดงทางวัฒนธรรมประเพณีและการปฏิบัติในท้องถิ่น โดยจำแนกการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน 2 ประการ ได้แก่ การพัฒนานักเล่าเรื่องชุมชน และการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การพัฒนานักเล่าเรื่องชุมชน (Community Storytelling Development) เป็นการสร้างศักยภาพและเพิ่มทักษะให้กับคนในชุมชนในการเล่าเรื่องราวและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมีเสน่ห์และน่าสนใจ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและเสริมสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น โดยให้ตัวแทนชุมชน หรืออาสาสมัครนักเล่าเรื่องชุมชนทั้งเยาวชน ผู้อาวุโสที่สนใจเข้าฝึกอบรมพัฒนาทักษะการเล่าเรื่อง เช่น การใช้ภาษาท่าทาง การสร้างเรื่องราวที่น่าสนใจ และการใช้เทคโนโลยีในการเล่าเรื่อง พร้อมทั้งศึกษาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีและเรื่องราวท้องถิ่น และสถานที่สำคัญของอำเภอบ้านด่านทั้งหมด เพื่อให้คนเล่าเรื่องมีข้อมูลที่ถูกต้องและนำไปสู่การสร้างความประทับใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งการฝึกอบรมนักเล่าเรื่องชุมชนนั้น ต้องมีการสร้างเนื้อหา การนำเสนอผ่านออนไลน์ การสร้างเครือข่าย มีรายละเอียดดังนี้

1. การสร้างเนื้อหา นักเล่าเรื่องชุมชนต้องศึกษาข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่สำคัญของอำเภอบ้านด่าน ได้แก่ วัดเกาะแก้วรัตนคชสถาน (วัดระหาน) วัดกระดังทอง วัดบ้านตะเคิง วัดดงกระทิง และลำตะเคิง รวมถึงประเพณีท้องถิ่น 2 กิจกรรม ได้แก่ ประเพณีกวนข้าวทิพย์ ประเพณีบุญทำขวัญพระแม่โพสพ เพื่อนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วิดีโอ บล็อก โซเชียลมีเดีย เพื่อใช้ในการเผยแพร่

2. การใช้เทคโนโลยีเป็นกรใช้สื่อสังคมออนไลน์ เว็บไซต์และแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น เฟสบุ๊ก ยูทูบ ดิจิต็อก เพื่อเผยแพร่เรื่องราวให้นักท่องเที่ยวได้ติดตามรับชมเป็นประจำ ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจเข้ามาสู่การท่องเที่ยวอำเภอบ้านด่าน

3. การสร้างเครือข่าย เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างนักเล่าเรื่องชุมชน หน่วยงานภาครัฐ

ภาคเอกชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรื่องราวระหว่างชุมชนต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างเครือข่าย ตลอดจนการสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

ดังนั้นการพัฒนานักเล่าเรื่องชุมชนเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรมและเรื่องราวท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มโอกาสในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนในปัจจุบันและอนาคต

2.2 การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวอำเภอบ้านด่าน โดยมุ่งเน้นการให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม เพื่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ ตลอดจนได้เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น จำนวน 6 จุดภายในระยะเวลา 1 วัน มีรายละเอียดดังนี้

จุดที่ 1 วัดบ้านตะโกง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ มีสถาปัตยกรรมที่งดงาม คือ พระเจดีย์สันติคุณานุสรณ์ เป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระเกศาธาตุ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในรัชสมัยที่ 9 และรูปเหมือนอัฐิธาตุ "พระครูสันติสาธุคุณ" (สมุทร อุปสโม) เพื่อเป็นเครื่องรำลึกถึงพระปัญญาที่คุณของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่มีต่อพสกนิกรชาวไทยมาอย่างยาวนาน และน้อมรำลึกถึงบุพการีคุณของหลวงพ่พระครูสันติสาธุคุณ (สมุทร อุปสโม) ตลอดจนเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จึงเหมาะแก่บุคคลที่สนใจเรียนรู้กราบไหว้ สักการะขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลต่อชีวิตและครอบครัว

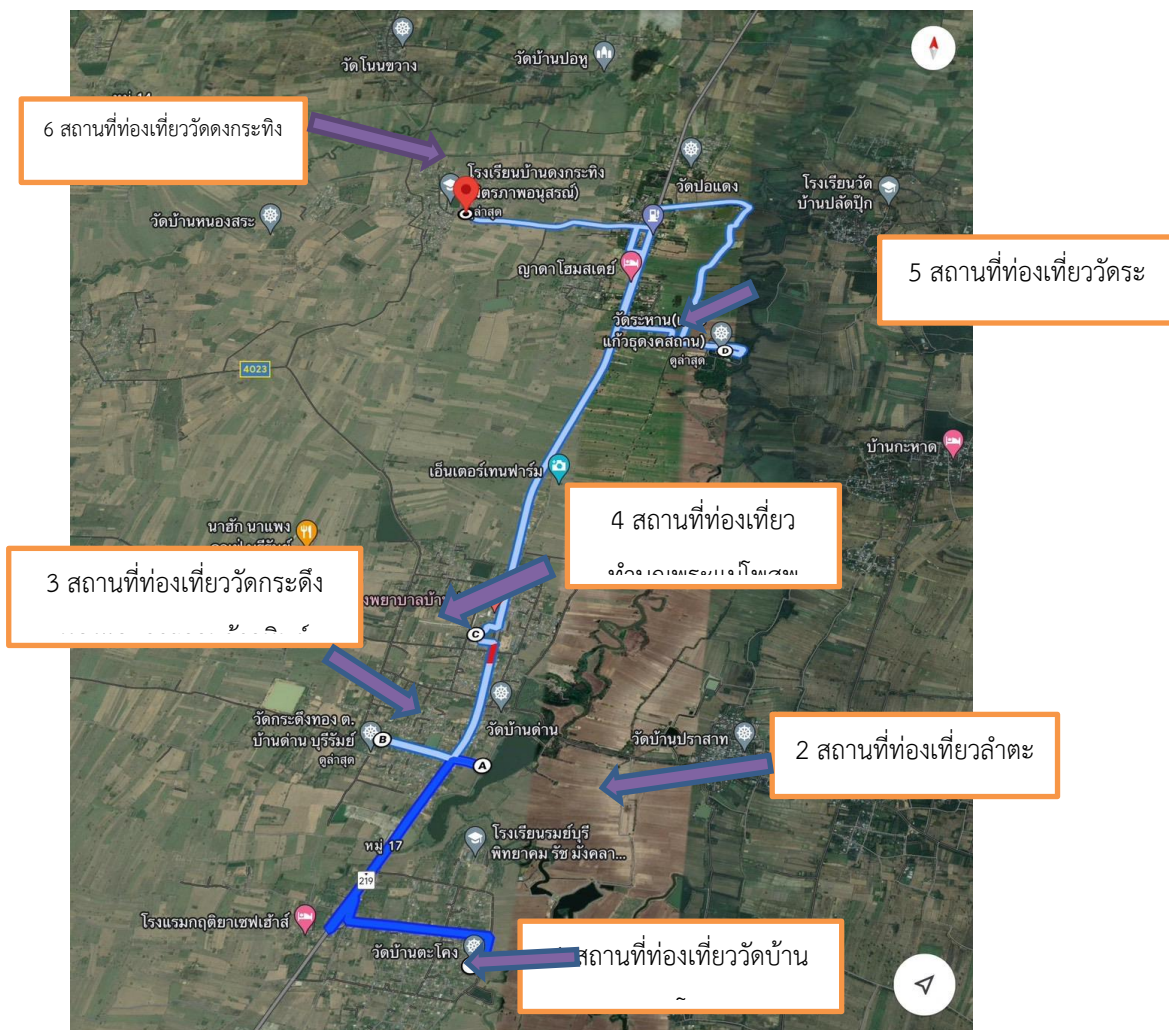
จุดที่ 2 ลำตะโคง เป็นอ่างเก็บน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตของประชาชนและเกษตรกรชาวบ้านด่าน ก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2510 สามารถกักเก็บน้ำได้ 7.51 ล้านลูกบาศก์เมตร ลำตะโคงเป็นแหล่งน้ำที่ใช้สำหรับอุปโภค บริโภค ตลอดจนการใช้สำหรับการเกษตรในเขตอำเภอบ้านด่าน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น เช่น พิธีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น ตลอดจนเป็นที่พักผ่อนของประชาชนที่ชื่นชอบในธรรมชาติ ลำตะโคงนับเป็นพื้นที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติ เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

จุดที่ 3 วัดกระดังทอง มีสถานที่ที่น่าสนใจ คือ อุโบสถวัดกระดังทอง ในทุกวันขึ้น 1 พฤษภาคม จะมีการจัดพิธีกราบหลวงปู่เหลียง เป็นพระภิกษุที่ประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์ให้ความเคารพกราบไหว้ ปัจจุบันได้ทำนุรณภาพ แต่ยังคงทำให้ประชาชนได้สักการะระลึกถึงพุทธคุณของท่าน พุทธศาสนิกจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดใกล้เคียงจะมาร่วมทำบุญครอบอายุของหลวงปู่เหลียง เกจิสังแห่งแดนอีสานใต้กันอย่างแน่นวัดกระดังทอง

จุดที่ 4 ที่ว่าการอำเภอบ้านด่านสถานที่นี้ใช้สำหรับจัดงานทำขวัญพระแม่โพสพ จะเป็นจุดศูนย์กลางของข้อมูลและสถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอบ้านด่าน ตลอดจนสถานที่ดังกล่าวจะมีการจัดงานประเพณีทำขวัญพระแม่โพสพ จะมีการจัดนิทรรศการพืชผลทางการเกษตร สินค้าท้องถิ่น อาหารพื้นบ้าน ตลอดจนการแสดงต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอบ้านด่าน นักท่องเที่ยวสามารถเข้าติดต่อ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการท่องเที่ยวของอำเภอตามวันเวลาราชการ

จุดที่ 5 วัดระหานพระมหาธาตุรัตนเจดีย์ วัดระหาน (เกาะแก้วธุดงค์สถาน) นับเป็นศาสนสถานที่น่าสนใจ มีพระมหาเจดีย์ ลักษณะขององค์พระมหาเจดีย์มี 4 ชั้น ชั้นแรกใช้ประโยชน์เป็นศาลาอเนกประสงค์ ชั้นที่ 2 ของพระมหาธาตุรัตนเจดีย์เป็นสถานที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ชั้นที่ 3 ของพระมหาธาตุรัตนเจดีย์เป็นอุโบสถ พิพิธภัณฑสถานและที่ประดิษฐานรูปเหมือนของพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ชั้นที่ 4 ของพระมหาธาตุรัตนเจดีย์เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ สมเด็จพระสังฆนายกฝ่ายสยามวงศ์ และพระอัครมหาบัณฑิต วมละรัตนะ เจ้าอาวาสวัดศรีเวฬุวนาราม ประเทศศรีลังกา ได้ประทานพระบรมสารีริกธาตุและหล่อพระศรีมหาโพธิ์ แก่พระครูเขมคุณโสภณ (หลวงปู่จันทร์แรม เขมสิริ) เมื่อปี 2547 ส่วนต้นพระศรีมหาโพธิ์ได้ปลูกไว้ด้านหลังพระมหาธาตุรัตนเจดีย์ และมีนกยูงกับเกาะต่าง ๆ ในวัดที่น่าสนใจ สถานที่ดังกล่าวมีความสงบ เงียบ เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม ตลอดจนการกราบไหว้สักการะขอพร เพื่อเป็นสิริมงคลต่อชีวิต

จุดที่ 6 วัดดงกระทิงเป็นวัดที่มีพุทธศิลป์สร้างมานานในยุคที่ขอมเรืองอำนาจความสวยงามของวัดพุทธศิลป์ผสมศิลปขอมเดียวกันกับปราสาทหินเขาพนมรุ้ง ส่วนสถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างที่เห็นในวัดปัจจุบัน มีโบสถ์ที่ประยุกต์จากสถาปัตยกรรมหลายสมัยดูสวยงามแปลกตา เหมาะแก่นักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนศึกษาสถาปัตยกรรมในยุคต่าง ๆ ของจังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 2 จุดเส้นทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่านจังหวัดบุรีรัมย์

ดังนั้นนักท่องเที่ยวเริ่มต้นเดินทางมาจากพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 1 มีระยะทาง 15 กิโลเมตร ใช้เวลา 15-20 นาที ถึงวัดบ้านตะโกง จากวัดบ้านตะโกงไปถึงลำตะโกง มีระยะทาง 2.9 กิโลเมตร ใช้เวลา 6 นาที จากลำตะโกงไปวัดกระดังงาทองและร่วมประเพณีกวนข้าวทิพย์ ระยะทาง 4 กิโลเมตร ใช้เวลา 8 นาที จากที่วัดกระดังงาทองไปที่ว่าการอำเภอบ้านด่านสถานที่จัดประเพณีบุญพระแม่โพสพ ระยะทาง 1.9 กิโลเมตร ใช้เวลา 4 นาที จากที่ว่าการอำเภอบ้านด่านไปวัดระหาน ระยะทาง 7.8 กิโลเมตร ใช้เวลา 11 นาที และจากวัดระหานไปวัดดงกระทิง ระยะทาง 5.5 กิโลเมตร เป็นเวลา 11 นาที

การอภิปรายผล

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้รับอิทธิพลจากในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 ทำให้หลายประเทศในเอเชีย แอฟริกา และแคริบเบียนได้รับเอกราช ซึ่งนำไปสู่การประเมินอัตลักษณ์ของชาติและวัฒนธรรม นำไปสู่การเพิ่มความสนใจต่อพหุวัฒนธรรมทั่วโลก ตั้งแต่ปี 1970 เป็นต้นมา ได้มีการศึกษาจำนวนมากขึ้น เช่น วัฒนธรรมศึกษาและทฤษฎีหลังอาณานิคมมีส่วนสำคัญในการทำความเข้าใจและวิพากษ์วิจารณ์ลัทธิพหุวัฒนธรรม (Kelly & McNaughton, 2017) โดยตรวจสอบพลวัตของอำนาจและบริบททางประวัติศาสตร์ของปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งผลงานทางวิชาการและทฤษฎี (Academic and Theoretical Contributions) ที่ได้ถูกกล่าวอ้างของนักสังคมวิทยาและนักปรัชญา เช่น Charles Taylor, Bhikhu Parekh และ Will Kymlicka ได้พัฒนารอบทางทฤษฎีสำหรับการทำความเข้าใจลัทธิพหุวัฒนธรรม โดยเน้นถึงสิทธิของวัฒนธรรมชนกลุ่มน้อยและความซับซ้อนของการบูรณาการทางวัฒนธรรม จนกระทั่งเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทำให้การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (Wetherly (Ed.), 2017) สำหรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมถูกจัดอยู่ในแนวคิดพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) ที่มีหลักการสำคัญให้การยอมรับ ความเคารพ และการอยู่ร่วมกันของวัฒนธรรมที่หลากหลายภายในสังคม ได้แก่ 1. ยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ (Cultural Diversity as Valuable) 2. ความเสมอภาคและการไม่แบ่งแยก (Equality and Inclusion) 3. การยอมรับสิทธิของชนกลุ่มน้อย (Recognition of Minority Rights) 4. การบูรณาการกับการดึงดูด (Integration Versus Assimilation) (Heywood, 2021) ทั้ง 4 ประเด็นจึงเป็นกรอบการอภิปราย เพื่อเป็นการวิพากษ์ศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวของอำเภอบ้านด่าน ผู้เขียนขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ มีรายละเอียดดังนี้

1. ศักยภาพของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่านเป็นหนึ่งส่วนสำคัญผลักดันและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไม่เพียงแต่อยู่ที่การกระจายรายได้สู่ชุมชน แต่ยังเป็นวิธีการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมรวมถึงประเพณี ภาษา ศิลปะ และการดำเนินชีวิตของชุมชนอีกด้วย ข้อค้นพบที่โดดเด่นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน ได้แก่

ข้อค้นพบประการแรก การส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ไม่ได้เป็นเพียงความจริงของชีวิตสมัยใหม่ แต่เป็นทรัพย์สินอันมีค่าที่เสริมสร้างสังคม โดยตระหนักถึงความหลากหลายของภาษา ศาสนา ชาติพันธุ์ และประเพณีว่ามีส่วนสนับสนุนเชิงบวกต่อชุมชน เช่น พระมหาธาตุรัตนเจติย วัดระหาน (เกาะแก้วรัตนคสถาน) นับเป็นศาสนสถานที่น่าสนใจ วัดคงกระทิงเป็นวัดที่มีพุทธศิลป์

สร้างมานานในยุคที่ขอมเรืองอำนาจความสวยงามของวัดพุทธศิลป์ผสมศิลปะขอมเดียวกันกับปราสาทหิน
เขาพนมรุ้ง วัดบ้านตะโคก เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ มีสถาปัตยกรรมที่งดงาม คือ พระเจดีย์สันติคุณา
นุสรณ์ เป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระเกศาธาตุพระบาทสมเด็จพระ
ปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในรัชสมัยที่ 9

ข้อค้นพบประการที่สอง การสร้างความเสมอภาค หัวใจของพหุวัฒนธรรมนิยมสนับสนุนการ
เคารพและการไม่แบ่งแยกกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน โดยเน้นย้ำว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม
ทั้งหมดภายในสังคมควรได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพและให้เกียรติ และไม่มีวัฒนธรรมใดควรครอบงำ
ชีวิตสาธารณะหรือสถาบันต่าง ๆ เช่น ประเพณีบุญทำขวัญพระแม่โพสพเป็นหนึ่งในประเพณีที่มี
ความสำคัญทางวัฒนธรรมและมีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และ ประเพณีกวนข้าวทิพย์เป็น
หนึ่งในประเพณีทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน มีความสำคัญหลายด้าน
วัฒนธรรม สังคม และจิตวิญญาณ ขณะเดียวกันเพื่อสิทธิของชุมชนชายขอบ (Marginalized
communities) ให้มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาของรัฐมากขึ้น (Christens, 2019) ดัง Paulo Freire ได้
มุ่งเน้นให้เกิดการเสริมพลังอำนาจชุมชน โดยไม่ต้องการให้มีการกดขี่ (Oppressed) Freire เน้นย้ำถึงการ
มีจิตสำนึกเชิงวิพากษ์ (Critical Consciousness) และพลังของการศึกษาในการเสริมสร้างศักยภาพให้กับ
ชุมชน (Kasmel & Andersen, 2011)

ข้อค้นพบประการที่สาม เกิดยอมรับสิทธิของชนกลุ่มน้อย ความหลากหลายทางวัฒนธรรม
เกี่ยวข้องกับการปกป้องภาษา ประเพณี หรือการเข้าถึงการศึกษาและสถาบันทางวัฒนธรรม ซึ่งในพื้นที่
จังหวัดบุรีรัมย์มี 4 ชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาติพันธุ์ไทยลาว เขมร กูย (ส่วย) และไทยโคราช การที่ส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะทำให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจน
การคืนสิทธิให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ได้นำเสนออัตลักษณ์ของตนเอง สามารถเข้าถึงโอกาส ทรัพยากร และ
แพลตฟอร์มการตลาดได้อย่างเท่าเทียมกัน ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนที่ยุติธรรมและครอบคลุม
มากขึ้น (Wiggins, 2012)

ข้อค้นพบประการที่สี่ การสร้างสำนึกร่วมของท้องถิ่น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการอ้าง
รักษาให้ชุมชน ท้องถิ่นได้ตระหนักถึงคุณค่าในภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่นตนเอง
เกิดความภาคภูมิใจที่จะนำเสนอต่อกันท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญที่จะรักษาให้ยั่งยืน ดังนั้นการท่องเที่ยว
ทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดพหุวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม เคารพ
ซึ่งกันและกัน ส่งเสริมความเท่าเทียม สร้างความตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของกลุ่มวัฒนธรรมทั้งหมดของ
สังคม ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังนำไปสู่การปรับเปลี่ยนจากบนลงล่างไปสู่วิธีการ
ประเมินชนบทแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal Methods) ที่เน้นความรู้ท้องถิ่นและ

การพัฒนาที่ขับเคลื่อนโดยชุมชน (Jackson, 2009) ปัจจุบันการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในหลายภาคส่วนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการทำให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

2. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์นั้น พบว่าการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวอำเภอบ้านด่าน โดยมุ่งเน้นการให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม เพื่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ ตลอดจนได้เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น จำนวน 6 จุดภายในระยะเวลา 1 วัน จุดที่ 1 วัดบ้านตะโกง จุดที่ 2 ลำตะโกง จุดที่ 3 วัดกระดังทอง จุดที่ 4 ที่ว่าการอำเภอบ้านด่านสถานที่นี้ใช้สำหรับจัดงานทำขวัญพระแม่โพสพ จุดที่ 5 วัดระหานพระมหาธาตุรัตนเจดีย์ วัดระหาน (เกาะแก้วธุดงค์สถาน) จุดที่ 6 วัดดงกระทิง ทั้งหมดมีนักท่องเที่ยวในชุมชนที่ผ่านการฝึกอบรมนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน นักเล่าเรื่องชุมชนถือเป็นบุคคลสำคัญในการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ทั้ง 6 จุดของอำเภอบ้านด่าน สามารถเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้ ดังนั้นประโยชน์หลักประการหนึ่งของการพัฒนานักเล่าเรื่องในชุมชนคือความสามารถในการถ่ายทอดแก่นแท้ของข้อมูลท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างจากสื่อทั่วไปหรือทัวร์จะนำเสนอตามสคริปต์ ซึ่งเรื่องราวที่บอกเล่าโดยนักเล่าเรื่องในชุมชนจะสะท้อนถึงอารมณ์ความรู้สึกที่มาจากจิตใจและประสบการณ์ส่วนตัวสอดแทรกไปด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องราวจะช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจวัฒนธรรม ประเพณีและชีวิตประจำวันของผู้คนในท้องถิ่นได้ลึกซึ้งและเกิดความประทับใจขยายข้อมูลให้กับสังคมได้รับรู้ในวงกว้างมากขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ (TH SarabunPSK ขนาด 18)

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอบ้านด่านจังหวัดบุรีรัมย์ มีดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดการอบรมและสร้างความตระหนักเกี่ยวกับความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมขณะเดียวกันจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว เช่น การจัดทัวร์วัฒนธรรม การสาธิตศิลปะและงานฝีมือ และการจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น

2. ส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน พร้อมทั้งใช้ช่องทางการสื่อสารจากสังคมออนไลน์ เพื่อ

ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยนำเสนอเรื่องราว ประสบการณ์ และคุณค่าที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญอำเภอบ้านด่าน

3. สร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและนอกจังหวัด เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากรในการสนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- Astuti, A., Wulandari, D., Fahira, E. G., Angraeni, F., & Sapitri, A. D. (2022). Potensi dan Karakteristik Tingkah Laku Murid. *Multiverse: Open Multidisciplinary Journal*, 1(1), 67-72.
- Bjørling-Poulsen, M., Andersen, H. R., & Grandjean, P. (2008). Potential developmental neurotoxicity of pesticides used in Europe. *Environmental Health*, 7, 1-22.
- Buriram Provincial Disaster Prevention and Mitigation Office. (2020). Disaster situation of Buriram province. Buriram Provincial Disaster Prevention and Mitigation Office.
- Buriram Provincial Office Strategy and Information Work Group for Provincial Development. (2022). 5-year provincial development plan 2023-2027. Buriram Province.
- Christens, B. D. (2019). Community power and empowerment. Oxford University Press.
- Heywood, A. (2021). Political ideologies: An introduction. Bloomsbury Publishing.
- Jackson, M. G. (2009, May). Community learning for empowerment. In workshop on Community Learning held at Almora (pp. 22-23).
- Kasmel, A., & Andersen, P. T. (2011). Measurement of community empowerment in three community programs in Rapla (Estonia). *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8(3), 799-817.
- Kelly, R., & McNaughton, N. (2017). Political ideas for A Level: Liberalism, Conservatism, Socialism, Nationalism, Multiculturalism, Ecologism. Hachette UK.
- Kymlicka, W. (2013). Neoliberal multiculturalism. *Social resilience in the neoliberal era*, 99-125.
- Office of Social Development and Human Security, Buriram Province. (2020). Report on the social situation in Buriram Province. Office of Social Development and Human Security, Buriram Province.

- Phra Sunthonkitkoson (Saweo Chantrarat) Phra Maha Natthaphong Thitapaññol.(2023).
The moral value of the ceremony of stirring the divine rice in Thai society.
Political Science Journal Suan Sunandha Rajabhat University. 6 (1),1-8.
- Radzi, S. M., Hanafiah, M. H. M., Sumarjan, N., Mohi, Z., Sukyadi, D., Suryadi, K., &
Purnawarman, P. (Eds.). (2016). Heritage, Culture and Society: Research agenda
and best practices in the hospitality and tourism industry.
- Robinson, M., & Smith, M. (2006). Politics, power and play: The shifting contexts of
cultural tourism. Cultural tourism in a changing world: Politics, participation and
(re) presentation, 7, 1.
- Settha Thavisin. (2023). Policy statement of Mr. Settha Thavisin, Prime Minister,
announced to Parliament by the Cabinet. Bangkok: Cabinet Secretariat.
- Smith, M. K., & Robinson, M. (Eds.). (2006). Cultural tourism in a changing world: Politics,
participation and (re) presentation (Vol. 7). Channel view publications.
- Wan, B. (2024). The impact of cultural capital on economic growth based on green low-
carbon endogenous economic growth model. Sustainability, 16(5), 1781.
- Wetherly, P. (Ed.). (2017). Political Ideologies. Oxford University Press.
- Wiggins, N. (2012). Popular education for health promotion and community
empowerment: a review of the literature. Health promotion international, 27(3),
356-371.